

Середенко М. М.;
Радзіковський С. А.;
Казан П. І., к.військ.н., с.н.с.

Науковий центр Сухопутних військ Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів

Перспективи розвитку системи оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів) Сухопутних Військ Збройних Сил України

Резюме. У статті проаналізовано керівні та методичні документи щодо існуючої системи підготовки Сухопутних військ (СВ) Збройних Сил (ЗС) України - організація і проведення перевірок та оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів) у 2013-2015 рр. Досліджені основні проблемні питання з організації та проведення заходів підготовки, які виникають у ході подальшої реорганізації ЗС України. Обґрунтовані пропозиції з удосконалення системи оцінювання оперативних (бойових) спроможностей військових частин (підрозділів) СВ.

Ключові слова: Сухопутні війська, військова частина, перевірка, оцінювання, оперативні (бойові) спроможності.

Постановка проблеми. Сучасні умови реорганізації ЗС України радикально відрізняються від тих, коли цей процес був започаткований. І справа не лише в тому, що змінився їх кількісно-якісний склад. Сучасні загрози і виклики національній безпеці стали більш динамічні та непередбачувані, ніж ті, що існували, коли закладались правові основи військового будівництва. Це спричинило невідповідність окремих напрямів військової реформи підготовки військ умовам середовища безпеки.

Накопичення проблемних питань у підготовці ЗС України, їх фінансування за залишковим принципом протягом більш як 20 років, неналежне ставлення до війська керівництва держави, недооцінка потенційного противника, серйозні упущення у ході вирішення питань оборони держави та воєнної безпеки підтвердило те, що у разі залучення військових частин (підрозділів) ЗС України, основу яких склали формування СВ, до активної фази антитерористичної операції (АТО) на Сході України з виконанням реальних бойових завдань та веденням бойових дій, реально оцінити бойові спроможності наших військ у повному обсязі не представляється можливим.

Аналіз функціонування існуючої системи підготовки військ (сил) ЗС України свідчить про наявність ряду проблем, які характеризуються насамперед докорінною зміною соціально-політичних, економічних і військово-технічних факторів. В умовах подальшої реорганізації ЗС України

створюються нові організаційні структури, змінюються принципи комплектування військових формувань особовим складом, що суттєво впливає на підготовку й навчання військових частин (підрозділів). На цьому фоні виникають проблеми, обумовлені тим, що існуюча система підготовки військ (сил), прийшла у невідповідність до сьогодишніх умов і вимог. Їй притаманні такі недоліки, як: недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення заходів підготовки; загалом незадовільний стан навчальної матеріально-технічної бази (НМТБ); малоефективна робота органів військового управління (ОВУ), командувачів, командирів і штабів, особливо щодо планування та проведення заходів міжвидової підготовки в оперативній і тактичній ланках управління.

Усі ці проблемні питання у повній мірі стосуються СВ як основної компоненти ЗС України, що має у своєму складі командування СВ, чотири оперативних командувань, окремі бригади, полки, батальйони, ВНЗ, наукові установи та навчальні центри, військові частини безпосереднього підпорядкування.

У 2014-2015 роках ЗС України продовжували виконувати заходи Концепції реформування і розвитку ЗС України на період до 2017 року, головною метою якої було створення боєздатних, мобільних, якісно підготовлених, всебічно забезпечених професійних ЗС, здатних швидко реагувати на реальні і потенційні загрози національній безпеці у воєнній сфері, стримати і гарантовано ліквідувати (локалізувати) збройний конфлікт,

а також вирішувати завдання з підтримання і поетапного набуття визначених бойових спроможностей військовими частинами (підрозділами) Сил постійної готовності з урахуванням пріоритетів підготовки, ресурсного забезпечення та їх готовності до виконання завдань за призначенням як у мирний час, так і в особливий період.

Актуальність статті полягає в наступному. Після запровадження у ЗС України військових стандартів [1] та системи оперативних стандартів [2] (системи документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення), головними завданнями підготовки СВ у 2014-15 навчальних роках визначалось: поетапне набуття ОБУ, військами (силами) оперативних (бойових) спроможностей для виконання конкретного переліку навчально-бойових завдань за визначеними стандартами; забезпечення набуття спроможності щодо планування застосування міжвидових угруповань військ (сил) та управління ними відповідно до переліку конкретних завдань, визначених оперативними планами, створення міжвидових тактичних груп (на ротаційній основі) зі складу військових частин (підрозділів) Сил постійної готовності та здійснення їх повномасштабної підготовки до виконання поставлених завдань у складі міжвидових угруповань військ (сил) з урахуванням положень “Концепції оперативних (бойових) спроможностей військ (сил) ЗС України” [3]. З метою впровадження порядку перевірок та оцінювання готовності військових частин (підрозділів) до виконання завдань за призначенням були запроваджені й апробовані нові форми перевірки і оцінювання за визначеними стандартами: самооцінка, оцінка 1 та 2 рівня.

У зв'язку з введенням нової системи підготовки військ (сил) постало питання щодо запровадження більш ефективної системи оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів) сухопутної компоненти ЗС України. Виходячи з цього, у статті проаналізовано існуючу систему перевірок та оцінювання бойових спроможностей, керівні документи стосовно структури, порядку перевірки та оцінювання військ (сил). Проведений аналіз чинників, що впливають на ефективність підготовки військових формувань, дозволив визначити перспективні напрями (шляхи) удосконалення організації і проведення перевірок, а також оцінювання рівня набутих оперативних

(бойових) спроможностей ОБУ, військових частин (підрозділів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років в ОБУ ЗС України проводиться ґрунтовна робота щодо розроблення нормативно-правових документів та методичних матеріалів з організації підготовки військ (сил), проведення перевірок та оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів), які дозволили розпочати підготовку за новими принципами. Вони відображають склад військ (сил) та порядок набуття ними бойових спроможностей за стандартами підготовки.

Нова редакція Воєнної доктрини України 2015 року [4] визначає завдання підтримання такого рівня обороноздатності, який би відповідав рівню воєнних загроз і забезпечував воєнно-стратегічний паритет у регіоні. У документі визначено, що головна роль у забезпеченні воєнної безпеки держави належить ЗС України. Саме вони у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони дотримуватимуться прийнятих у державах – членах ЄС і НАТО стандартів щодо діяльності і розподілу функцій та основних завдань.

Основним керівним документом, згідно з яким проводиться подальше вдосконалення підготовки ЗС України та забезпечення готовності військ (сил) до виконання завдань за призначенням як у мирний час, так і в особливий період, є “Концепція підготовки Збройних Сил України” [5], яка розроблена з урахуванням зміни характеру сучасних воєнних конфліктів, удосконалення існуючих і появи нових форм і способів застосування військ (сил). Концепція визначає мету, принципи, складові підготовки в особливий період та у мирний час з урахуванням досвіду застосування військ (сил) в АТО та участі у заходах міжнародного військового співробітництва, а визначені основні положення є підґрунтям для реалізації вимог Воєнної доктрини України щодо поглиблення співпраці з НАТО та досягнення до 2020 року повної сумісності ЗС України з відповідними силами держав-членів НАТО.

Складовими (видами) підготовки ЗС України є: оперативна підготовка; бойова підготовка; підготовка резервів; підготовка у ВВНЗ (ВНП ВВНЗ), наукових установах та навчальних центрах.

З урахуванням положень Концепції [3] та з метою впровадження порядку перевірок та оцінювання готовності військових частин (підрозділів) ЗС України до виконання завдань за призначенням з червня 2013 року введена в

дію “Тимчасова інструкція про порядок організації і проведення перевірок та оцінювання оперативних (бойових) спроможностей у ЗС України” [6]. Робота щодо розроблення постійної інструкції не припиняється, тому особливо важливо визначити основні принципи, які мають бути покладені в її розробку та обґрунтувати шляхи удосконалення нової системи оцінювання підготовки військ (сил) з урахуванням вимог сьогодення.

Метою статті є обґрунтування шляхів удосконалення системи оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів) СВ з урахуванням вимог нових нормативно-правових документів та реальних потреб військ (сил).

Виклад основного матеріалу. СВ – це військове формування, яке найбільш чисельне (як за кількістю особового складу, так і за кількістю ОВТ) у складі ЗС України та є головним носієм їх бойової могутності. За своїм призначенням та обсягом покладених завдань і функцій, СВ відіграють вирішальну роль у виконанні завдань збройного захисту держави як у мирний, так і у воєнний час [7].

Відповідно до нової системи підготовки у 2013-2015 навчальних роках було впроваджено й апробовано новий порядок перевірки та оцінювання оперативних (бойових) спроможностей військових частин (підрозділів) СВ до виконання завдань за призначенням.

При цьому були застосовані наступні види перевірок:

інспекційні заходи – для всебічної (комплексної) або з окремих питань перевірки стану та діяльності об’єкту перевірки;

оцінка бойової готовності – для перевірки бойової готовності військових організаційних структур зі складу Сил негайного реагування та Сил нарощування, військових частин (підрозділів), які визначені для (підтримання) бойових спроможностей;

оцінка мобілізаційної готовності – для перевірки мобілізаційної готовності військових організаційних структур зі складу Сил резерву, а також військових частин і установ забезпечення життєдіяльності ЗС України, які мають мобілізаційне завдання, та військових комісаріатів;

оцінка готовності до виконання функціональних завдань – для перевірки рівня готовності військових частин забезпечення життєдіяльності (військових частин забезпечення, військових навчальних закладів, науково-дослідних установ) ЗС України;

оцінка підготовки – для визначення рівня підготовки ОВУ та військових частин (підрозділів, установ). Вона включає: оцінку оперативної підготовки - підготовки ОВУ (оцінка оперативних спроможностей) та індивідуальної підготовки; оцінку бойової підготовки - індивідуальної підготовки, підготовки управління (штабу), підготовки військових частин (підрозділів); оцінку підготовки з мобілізаційних питань - індивідуальної підготовки, підготовки військових частин (підрозділів), військових комісаріатів;

оцінка спроможностей (самооцінка, оцінка 1 рівня та оцінка 2 рівня) – для визначення рівня бойових спроможностей (рівня навченості до дій у складі відповідного військового формування вищого рівня) об’єктом перевірки зі складу Сил негайного реагування та Сил нарощування, військових частин (підрозділів), які визначені для підтримання бойових спроможностей. Вона є складовою частиною оцінки бойової підготовки та може проводитися як окремо – для встановлення рівня бойових спроможностей визначеним складом військ (сил), так і під час проведення інспекційних заходів, оцінки бойової готовності та оцінки бойової підготовки;

оцінка індивідуальної підготовки військовослужбовців може здійснюватись окремим питанням під час проведення планових і позапланових перевірок (крім оцінювання), а порядок її проведення визначається Генеральним штабом ЗС України [8];

перевірка з окремих питань – для надання допомоги, контролю готовності до інтенсивного періоду навчання, визначення стану усунення недоліків, моніторингу впровадження стандартів колективної підготовки тощо.

З усього спектру перевірок життєдіяльності військ (сил) нас цікавить порядок оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів).

Результати перевірок та оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів) СВ за 2013-2014 навчальний рік показали, що встановлені Тимчасовою інструкцією [6] вимоги не були виконані у повному обсязі, у зв’язку з низкою об’єктивних і суб’єктивних чинників, а деякі її положення, що апробовані на практиці, потребують уточнення та деталізації.

Перевірка та оцінювання військових частин (підрозділів) здійснювалась диференційно за категоріями:

ті, що завершили інтенсивний період підготовки і мали необхідний рівень укомплектованості військовослужбовцями військової служби за контрактом, перевірялись комісіями Генерального штабу ЗС України під час проведення батальйонних (ротних) тактичних (тактико-спеціальних) навчань у ході активної фази командно-штабних навчань бригадного рівня, що було зараховано як оцінку 2 рівня;

ті, що не залучались до активної фази навчань бригадного рівня, перевірялись під час комплексних тактико-стройових занять (тренувань) робочими групами командування СВ на бригадних (полкових) полігонах (з мінімальною витратою пально-мастильних матеріалів), що було зараховано як оцінку 1 рівня;

ті, що за показником “персонал” не готові до виконання завдань за призначенням та не пройшли самооцінки, перевірялись робочими групами оперативних командувань під час проведення контрольних занять за показником “підготовка” шляхом оцінювання рівня індивідуальної підготовки військовослужбовців;

військові частини, які не були визначені до набуття оперативних (бойових) спроможностей, перевірялись робочими групами за рішенням командувачів (командирів, начальників) відповідно до підпорядкованості за показником “підготовка” шляхом оцінювання рівня індивідуальної підготовки військовослужбовців.

Крім того, у військових частинах, які перевірялись Головною інспекцією МО України та Генеральним штабом ЗС України і оцінені як неготові до виконання завдань за призначенням, були проведені позапланові перевірки робочими групами, призначеними командувачем СВ ЗС України з метою визначення стану усунення недоліків.

У зв'язку з ситуацією, яка склалася на Сході України, у 2014-2015 роках оцінювання рівня бойових спроможностей військових частин (підрозділів) прийшлося здійснювати на полі бою під час виконання бойових завдань у ході ведення АТО. Це пов'язано з тим, що практично всі військові частини СВ були задіяні в зоні АТО у складі батальйонних тактичних груп. Тому, вище керівництво військ на рівні командування СВ та оперативних командувань прийняло рішення здійснювати підготовку військ за трьома

періодами: виконання бойових завдань; відновлення боєздатності; підготовки до виконання завдань за призначенням.

Аналіз участі військ у бойових діях на сході України підтверджує, що у відповідності до встановлених вимог [4, 5] у СВ більше уваги повинно приділятися навчанню особового складу у складі різномірних угруповань військ діям та способам в умовах так званої “гібридної” війни, у ході проведення спеціальних операцій, здійснення інформаційно-психологічної протидії противнику. При цьому, пріоритетами у підготовці військ вважати:

підготовку до виконання завдань за призначенням у повному складі військових частин (підрозділів) Сил негайного реагування та Сил нарощування, які призначені для запобігання та ліквідації у найкоротші строки збройного конфлікту на державному кордоні, захоплених противником територіях, охорони повітряного простору, прикриття важливих державних і воєнних об'єктів;

підготовку військових частин Сил резерву, які призначені для нарощування угруповань військ (сил), розгортання військових частин територіальної оборони у разі виникнення загрози збройної агресії; проведення відмобілізування (формування) та заходів бойового злагодження і гарантоване виконання ними завдань за призначенням.

Відповідно, система оцінювання бойових спроможностей військово-організаційних структур повинна відповідати вимогам сьогодення, мати чіткі обриси, сприяти та забезпечувати гарантоване виконання завдань за призначенням за будь-яких умов обстановки, ефективне використання особовим складом ОВТ, досягнення перемоги з найменшими втратами у силах, засобах та ресурсах.

Таким чином, основними напрямками (шляхами) удосконалення системи оцінювання оперативних (бойових) спроможностей військових частин (підрозділів) СВ будуть:

1. Підвищення рівня управління системою оцінювання спроможностей військ, налагодження високопрофесійного аналітичного й інформаційного супроводження цього процесу.

2. Забезпечення реального та дієвого функціонування в системі бойової підготовки за спрямованістю всіх видів підготовки персоналу – підготовка й перепідготовка офіцерських кадрів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і ланок управління, офіцерів-резервістів; підготовка офіцерського складу з числа сержантів і солдатів із вищою

освітою; двохступенева підготовка солдатів, сержантів, молодших спеціалістів у військах, навчальних центрах, коледжах; індивідуальна підготовка персоналу в штабах, військових частинах; курсова й зборова підготовка.

3. Запровадження інноваційних технологій у процес підготовки та, на їх основі, удосконалення НМТБ: оснащення тренажерними засобами екіпажів, обслуг, операторів, стрільців, комп'ютерними засобами моделювання збройних сутичок і зіткнень підрозділів, військових частин.

4. Підвищення дієвості та вимогливості щодо контрольно-діагностичних і моніторингових заходів – контроль стану досягнення бойових спроможностей військовими частинами, підрозділами; узагальнення передового досвіду й розроблення пропозицій для прийняття коригувальних дій тощо.

Висновок. Таким чином, мета статті, яка полягає в обґрунтуванні шляхів удосконалення системи оцінювання бойових спроможностей військових частин (підрозділів) СВ з урахуванням вимог нових нормативно-правових документів та реальних потреб військ (сил), досягнута.

У подальшому робота щодо опанування військовими організаційними структурами СВ сучасних способів підготовки та ведення бойових дій має тільки нарощуватись. При цьому, вона повинна відповідати вимогам не тільки сьогодення, але й ближнього майбутнього, чим забезпечувати виконання ними завдань за призначенням як у мирний час, так і в особливий період і гарантувати виконання головного завдання держави – підвищення її обороноздатності [9].

Перспективами подальших наукових досліджень у цьому напрямі буде моніторинг впровадження наукових результатів статті у

нормативні документи підготовки військ (сил).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про впровадження військових стандартів у діяльність ЗС України. Директива начальника ГШ – Головнокомандувача ЗС України від 03.07.2012 р. ДГШ-6. – К.: МОУ, 2012. – 22 с.
2. Про затвердження Системи оперативних стандартів ЗС України (Системи документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення). Наказ ГШ ЗС України від 22.10.2012 р. № 220 (зі змінами, наказ ГШ ЗС України від 15.11.2013 р. № 273). – К.: МОУ, 2012. – 28 с.
3. Концепція оперативних (бойових) спроможностей військ (сил) ЗС України. Наказ МО України від 30.10.2012 р. № 714. – К.: МОУ, 2012. – 8 с.
4. Указ Президента України № 555/2015 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про Воєнну доктрину України” від 24 вересня 2015 р.” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/555/2015-19443>.
5. Концепція підготовки Збройних Сил України. Наказ МО України та ГШ ЗС України від 22.02.2016 р. № 95. – К.: МОУ, 2016. – 14 с.
6. Про затвердження Тимчасової інструкції про порядок організації і проведення перевірок та оцінювання набуття оперативних (бойових) спроможностей у ЗС України. МО України від 29.05.2013 р. № 352. – К.: МОУ, 2013. – 19 с.
7. Воробійов Г.П. Бойова підготовка СВ України: теорія і практика: монографія / Г.П. Воробійов, Ю.А. Думанський, В.І. Грабчак, М.Ю. Яковлев, О.Л. Гапеева, М.М. Середенко. – Львів : АСВ, 2013. – 248 с.
8. Про організацію індивідуальної підготовки військовослужбовців ЗС України. Наказ начальника ГШ – Головнокомандувача ЗС України від 03.06.2013 р. № 183. – К.: МОУ, 2013. – 10 с.
9. Полторак С.Т. Головне завдання – підвищення обороноздатності держави / С.Т. Полторак // Наука і оборона. – 2015. – № 2. – С. 3–8.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2016

Середенко Н. М.;

Радзиковский С. А.;

Казан П. І., к.воен.н., с.н.с.

Научный центр Сухопутных войск Национальной академии сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного, Львов

Перспективы развития системы оценки боевых возможностей воинских частей (подразделений) Сухопутных Войск Вооруженных Сил Украины

Резюме. В статье проанализированы руководящие и методические документы относительно существующей системы подготовки Сухопутных войск (СВ) Вооруженных Сил (ВС) Украины - организация и проведение проверок, оценка боевых возможностей воинских частей (подразделений) в 2013-2015 гг. Исследованы основные проблемные вопросы организации и проведения мероприятий по подготовке, которые возникают в ходе дальнейшей реорганизации ВС Украины. Обоснованы предложения по совершенствованию системы оценки оперативных (боевых) сил и средств воинских частей (подразделений) СВ.

Ключевые слова: Сухопутные войска, военная часть, проверка, оценивание, оперативные (боевые) способности.

M. Seredenko;

A. Radzиковsky;

I. Kazan, Ph.D

Army Scientific Centre Hetman Petro Sagaydachny National Army Academy, Lviv.

Development perspectives of combat possibilities system evaluation of military units (subdivisions) of the Army of the Armed Forces of Ukraine

Resume. The article analyzes the guidelines and methodology documents on the existing training system of the Army of Armed Forces of Ukraine, structure and content of audits and evaluation and combat capabilities of military units (subdivisions) for 2013-2015, examined the major issues of organization and conduct training activities that occur during the subsequent reorganization of the Armed Forces of Ukraine, reasonable proposals to improve the evaluation system of operational (combat) capacity of military units (subdivisions) of the Army.

Keywords: army, military unit, test, evaluation, operational (combat) possibility.